

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
“Ужгородський національний університет”
Інститут економіки та міжнародних відносин
Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародних економічних відносин**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС

з курсу

„ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ”

**для студентів 3 курсу факультету міжнародних відносин
спеціальності «міжнародні економічні відносини»
денної форми навчання**

У ж г о р о д - 2014

Навчально-методичний комплекс з курсу „Економіка України та зовнішньоекономічні зв'язки” для студентів третього курсу факультету міжнародних відносин денної форми навчання /Укл.: Приходько В.П., Яцко Г.В. – : УжНУ, 2014. – 40 с.

Укладачі:

Приходько В.П., д.е.н., професор кафедри міжнародних економічних відносин

Яцко Г.В., викладач кафедри міжнародних економічних відносин

Рецензенти:

Мікловда В.П., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства
Дяченко Б.І., к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин.

Відповідальний за випуск: зав. кафедрою міжнародних економічних відносин, д.е.н., професор, **Приходько В.П.**

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних економічних відносин ДВНЗ «УжНУ», протокол № 7 від 27 січня 2014 р.

Рекомендовано до друку на засіданні методичної комісії Інституту економіки та міжнародних відносин факультету міжнародних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол № 2 від 28 січня 2014 р.

© ДВНЗ „Ужгородський національний університет”, 2014

ЗМІСТ

1.	Вступ.....	4
2.	Основні характеристики навчальної дисципліни.....	7
3.	Загальні положення щодо організації і проведення модульного та підсумкового (семестрового) контролю	8
4.	Програма дисципліни.....	11
5.	Тематичний план і програма навчальної дисципліни.....	13
6.	Тематика та плани семінарських занять.....	20
7.	Зразки тестових завдань для проведення модульного контролю....	23
8.	Перелік питань до заліку	25
9.	Рекомендована література до вивчення дисципліни.....	26
10.	Взірець екзаменаційного білета.....	28
11.	Термінологічний словник ключових понять.....	29

1. ВСТУП

Дослідження особливостей здійснення зовнішньоекономічної діяльності зумовлено сучасними тенденціями розвитку світової економіки і України зокрема. Трансформаційні зміни, що відбуваються в сучасній українській економіці, потребують осмислення та вивчення тих складових процесів і явищ, які їх супроводжують. В нинішніх умовах змінюється роль держави в економіці, виникають та розвиваються ті економічні функції, які притаманні їй в постіндустріальному ринковому суспільстві. Реалізація інноваційної моделі економічного зростання, яка найповніше відповідає вимогам суспільства, на сучасному етапі теж вимагає активної участі держави в її процесах. Успішність такого процесу залежить від ступеня залучення економіки України в світові глобалізаційні процеси, де зовнішньоекономічні зв'язки є основною ланкою сполучення.

Розуміння сутності процесів міжнародної економічної інтеграції залежить від знання економічної теорії та її складової – макроекономіки, в центрі якої перебувають причини і наслідки суспільної діяльності всіх суб'єктів національної економіки, які знаходять своє відображення через такі узагальнюючі категорії як валовий національний та валовий внутрішній продукт, національний дохід, сукупні витрати та сукупні доходи, державний бюджет, платіжний баланс тощо.

Метою курсу є виклад сукупності теоретичних висновків, загальних закономірностей, наукових принципів зовнішньоекономічної діяльності України, їх обґрунтування та опис відповідно до сучасних вимог з врахуванням набутого досвіду розбудови національної економіки.

Об'єктами дослідження економіки України та зовнішньоекономічних зв'язків є:

- зовнішньоекономічна політика, зокрема такі її складові як торгівельна, валютна політика, політика іноземного інвестування;
- принципи взаємодії національного та світового господарства;
- передовий досвід реформування економічної системи відповідно до викликів постіндустріалізму.

Предметом курсу є розробка теоретичних і практичних засад зовнішньоекономічної політики України та підготовка рішень про цілі, способи і методи формування зовнішньоекономічної стратегії України.

Основними завданнями дисципліни є :

- з'ясування сутності зовнішньоекономічної політики України, ознайомлення з теоретичними і прикладними її основами;
- обґрунтування пріоритетних напрямів зовнішньоекономічної політики на засадах відкритої економіки;
- застосування творчих підходів щодо активізації вдосконалення зовнішньоекономічної політики України європейського типу.

Для вирішення цих завдань необхідно насамперед сформулювати кадри, які спроможні:

- мислити макро- і мікроекономічними категоріями в процесі формування національних і транскордонних економічних відносин;
- підбирати відповідну систему критеріїв і показників для економічного аналізу, узагальнення тенденцій розширення зовнішньоекономічних зв'язків та розвитку міжнародного співробітництва,
- науково обґрунтовувати тактику і стратегію розвитку міжнародної співпраці зі світовим співтовариством.

По завершенню вивчення дисципліни студенти повинні:

знати:

- ✓ основні показники макроекономічної політики України;
- ✓ еволюційні особливості трансформації економіки України;
- ✓ фундаментальні цінності та передумови формування зовнішньоекономічної діяльності України;
- ✓ концептуальні засади ЗЕД зі стратегічними партнерами;
- ✓ еволюційні етапи України на шляху до європейської інтеграції;
- ✓ сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

вміти:

- ✓ аналізувати зміст основних вчень, концепцій та економічної теорії;
- ✓ давати критичну оцінку економічним вченням різних шкіл та напрямів з позиції сучасної економічної науки;
- ✓ працювати з науковою та додатковою літературою і вільно орієнтуватись у ній;
- ✓ робити доповіді та виступати на дискусії з вивчених і досліджених тем;
- ✓ вміло подавати досягнуті результати самостійного дослідження з використанням сучасних технічних досягнень.

Для цього необхідно:

- ✓ систематично проробляти навчальний матеріал лекцій і практичних занять; конспектувати, запам'ятовувати навчальний матеріал і контролювати його засвоєння; регулярно опрацьовувати додаткову навчально-методичну літературу.

Під час проміжного та підсумкового контролю студент повинен:

- ✓ продемонструвати глибоке знання основних положень курсу, вміння самостійно вирішувати завдання, відповідати на поставлені у завданні запитання.

Загальні методичні рекомендації до вивчення дисципліни.

Самостійна робота студентів над дисципліною розпочинається з вивчення даного навчально-методичного комплексу. При цьому слід ознайомитись із списком тем програми і навчальними завданнями, опрацювати рекомендовану літературу та законспектувати основні положення. Програмний матеріал слід вивчати в тій послідовності, що передбачено навчально-методичним комплексом. Вони складені так, що з кожної основної теми курсу студент повинен дати усі відповіді на запитання для самостійного завдання і перевірки знань.

**2. Основні характеристики навчальної дисципліни
«Економіка України та зовнішньоекономічні зв'язки»**

Галузь знань 0302 "Міжнародні відносини"

Напрямок підготовки 6.030203 "Міжнародні економічні відносини"

Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр

Нормативна чи вибіркова нормативна

Семестр шостий

Кількість кредитів ECTS – II

Модулів (розділів, змістових модулів) – 1

Змістових модулів: 1

Загальна кількість годин 60 (год.)

Види навчальної діяльності та види навчальних занять і обсяги їх годин:

Лекції - 20 год.

Практичні - 12 год.

Всього навчальних занять - 32 год.

Самостійна робота - 28 год.

Вид контролю: один модульний контроль та залік у шостому семестрі.

3. Загальні положення щодо організації і проведення модульного та підсумкового (семестрового) контролю

Організація навчального процесу в ДВНЗ «Ужгородському національному університеті» здійснюється на основі «Тимчасового положення про систему оцінювання навчальної діяльності, порядок проведення, відрахування та поновлення студентів, які навчаються за кредитно-модульною системою організації навчального процесу в УжНУ».

Дане положення розроблено на основі нормативних документів МОН України, а саме:

- "Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу" (наказ МОН України №774 від 30.12.2005 р.);
- "Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців" (наказ МОН України №48 від 23.01.2004 р.);
- "Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу" (наказ МОН України №812 від 20.09.2004 р.);
- "Про затвердження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи" (наказ МОН України №943 від 16.10.2009 р.);
- "Методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах" (лист МОН України від 26.02.2010 р. №1/9-119);
- "Положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів вищих закладів освіти" (наказ МОН України №245 від 15.07.1996р.);
- "Положення про організацію навчального процесу у вищих закладах" (наказ МОН України №161 від 02.06.1993 р.).

Організація і проведення модульного та підсумкового (семестрового) контролю

1. Організація навчального процесу здійснюється за кредитно-модульною-рейтинговою системою відповідно до вимог Болонської декларації.

2. Оцінювання знань студентів з кожної навчальної дисципліни здійснюється на основі результатів модульного та підсумкового контролів.

3. Під час семестру з усіх навчальних дисциплін, передбачених навчальним планом, проводяться модульні контролі, обов'язкові для всіх студентів.

4. Завдання модульного контролю повинні бути однаковими або рівноважними.

5. Письмовий компонент модульного контролю є обов'язковим та проводиться шляхом виконання контрольних завдань. Тривалість письмового компонента модульного контролю становить дві академічні години.

6. При визначенні модульної оцінки враховуються результати поточного контролю, передбачені робочою навчальною програмою.

7. До модульного контролю студент допускається завжди. Виконання контрольних завдань здійснюється студентом індивідуально, Студент може звернутися до викладача за поясненням змісту контрольного завдання.

8. Під час проведення модульного контролю студенту забороняється у будь-якій формі користуватися забороненими матеріалами (конспектами, підручниками, електронними джерелами тощо) або обмінюватися інформацією з іншими студентами, При виявленні викладачем порушення студентом встановлених правил модульного контролю, викладач усуває цього студента від проведення контролю, не перевіряє роботу студента, робить на ній відповідний запис і оцінює нулем балів.

9. Результати перевірки письмових контрольних завдань доводяться до відома студентів не пізніше ніж за два робочі дні з часу проведення модульного контролю. Студент, який не погоджується з оцінкою, має право звернутися до викладача і отримати ґрунтовне пояснення. У випадку незгоди з рішенням викладача, студент має право звернутися з письмовою апеляцією до завідувача кафедри не пізніше ніж на наступний робочий день після оголошення результатів. Викладач і завідувач кафедри у присутності декана факультету та студента повинні розглянути апеляцію протягом двох днів і прийняти остаточне рішення. У результаті апеляції оцінка студента не може бути зменшена.

10. Студент, який з поважних причин не зміг з'явитися на модульний контроль, за дозволом декана може скласти пропущений модульний контроль у визначений деканатом термін.

11. За результатами двох модульних контролів визначається підсумкова семестрова оцінка успішності студента (середній бал за два модульні контролі) з кожної навчальної дисципліни за 100-бальною шкалою. Якщо з навчальної дисципліни проводиться лише один модульний контроль, то його результат і є одночасно підсумковою (семестровою) оцінкою.

12. Студенти, які з навчальної дисципліни за семестр атестовані оцінкою "незадовільно" (35-59 балів), зобов'язані скласти підсумковий

модульний контроль. Підсумковий модульний контроль можуть також скласти студенти, які бажають покращити семестрову оцінку.

13. До підсумкового модульного контролю з навчальної дисципліни не допускають студентів, які не виконали усіх видів обов'язкових робіт (лабораторних, практичних, індивідуальних: розрахунково-графічних та розрахункових робіт, рефератів тощо), передбачених робочою навчальною програмою та за результатами модульного контролю мають менше ніж 35 балів.

14. Підсумковий модульний контроль з навчальної дисципліни студент може не скласти, якщо він склав усі модульні контролю та його влаштовує підсумкова (семестрова) оцінка. Якщо студент з метою покращення оцінки виявив бажання скласти підсумковий модульний контроль, то йому для цього надається одна спроба. При цьому підсумкова (семестрова) оцінка для таких студентів на екзамені не може бути зменшена.

15. У разі порушення студентом дисципліни при проведенні підсумкового модульного контролю екзаменатор усуває його від складання іспиту (заліку), виставляючи нуль балів і державну семестрову оцінку "незадовільно" ("незараховано").

Відповідно до наказу ректора ДВНЗ «УжНУ» №234/01-03 від 15.10.12 на всіх курсах введена нова шкала підсумкового контролю для виставлення оцінок за національною шкалою та шкалою ECTS.

Мінімальний бал для отримання позитивної оцінки - 60, максимальний -100	Оцінка за розширеною національною шкалою	Еквівалент оцінки за п'ятибальною шкалою (для розрахунку стипендій)	Оцінка за шкалою ECTS
90 та вище	відмінно	5	A
82-89	добре	4	B
74-81	добре	4	C
64-73	задовільно	3	D
60-63	задовільно	3	E
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	2	FX

0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	2	F
------	--	---	---

4. ПРОГРАМА

дисципліни „Економіка України та зовнішньоекономічні зв'язки”

№ п/ п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Лец.	Сем.
	<u>МОДУЛЬ 1</u>		
1.	<i>Поняття й ознаки національної економіки.</i> 1.1. Економіка в структурі суспільства. Типи національних економік. 1.2. Структура НГК (галузева, територіальна, управлінська). 1.3. Місце і роль зовнішньоекономічного сектора в національній економіці. 1.4. Сутність і структура зовнішніх зв'язків. Зовнішньоекономічні зв'язки країни.	2	2
2.	<i>Монетарна політика та її інструменти</i> 2.1. Суть банківської системи. Дворівнева банківська система. 2.2. Центральний банк та його функції. Національний банк України. 2.3. Сутність та механізм впливу емісійної політики. 2.4. Механізм дії облікової політики. 2.5. Політика операцій на відкритому ринку. 2.6. Результати та протиріччя монетарної політики.	2	2
3.	<i>Інноваційно-інвестиційна модель економічного розвитку</i> 3.1. Сутність, класифікація та законодавче регулювання інновацій. Інноваційна політика. 3.2. Сутність, класифікація регулювання інвестицій. Інвестиції. Інвестиційна політика. 3.3. Інвестиційний клімат та фактори, що його визначають. 3.4. Врахування ризиків та невизначеності в інвестиційній діяльності. 3.5. Методичні основи аналізу інвестиційної діяльності на рівні підприємства.	2	2
4.	<i>Механізм зовнішньоекономічної діяльності</i> 4.1. Світове господарство та показники відкритості економіки. 4.2. Макроекономічна політика у відкритій економіці. Модель Манделла-Флемінга.	4	2

	4.3. Зовнішня торгівля, її теоретичні основи. 4.4. Механізм зовнішньоекономічної політики. 4.5. Торгівельна політика. 4.6. Платіжний баланс.		
5.	<i>Світова валютна система і міжнародні валютно-грошові організації</i> 5.1. Міжнародні валютно-кредитні відносини. Поняття валюти і валютного курсу. 5.2. Валютна політика. 5.3. Еволюція світової валютної системи. 5.4. Міжнародні валютно-кредитні інститути та їх місце на валютно-фінансовому ринку.	2	
6.	<i>Валютно-кредитна політика як складова та інструмент зовнішньоекономічної політики.</i> 5.1. Загальний механізм валютного регулювання. 5.2. Система «плаваючого» курсу як інструмент зовнішньоекономічної політики. 5.3. Система фіксованого курсу як інструмент зовнішньоекономічної політики.	2	2
7.	<i>Митно-тарифні засоби зовнішньоекономічної політики</i> 7.1. Роль і види митно-тарифних засобів зовнішньоекономічної політики. 7.2. Митна вартість товару. 7.3. Країна походження товару. 7.4. Особливості сучасної митно-тарифної політики.	2	
8.	<i>Нетарифні засоби зовнішньоекономічної політики</i> 8.1. Кількісні обмеження імпорту і експорту. 8.2. Засоби прихованого протекціонізму і їх роль у регулюванні міжнародної торгівлі. 8.3. Торгово-політичні методи розширення експорту товарів.	2	
9.	<i>Нова зовнішньоекономічна політика України</i> 9.1. Витоки й перспективи зовнішньоекономічної політики України. 9.2. Зовнішньоторгівельна політика України.	2	2
	Всього:	20	12

5. Тематичний план і програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Тема 1. *Поняття й ознаки національної економіки.*

1.1. Економіка в структурі суспільства. Типи національних економік.

1.2. Структура НГК (галузева, територіальна, управлінська).

1.3. Місце і роль зовнішньоекономічного сектора в національній економіці.

1.4. Сутність і структура зовнішніх зв'язків. Зовнішньоекономічні зв'язки країни.

Зовнішньоекономічна політика виникла водночас з появою великих суспільних груп і держав. Вона є центральним перехрестям взаємодії політики і економіки, політичного та економічного світів у галузі зовнішньоекономічної діяльності.

В операціональному плані **зовнішньоекономічна політика (ЗЕП)** — це політичний курс дій суб'єктів зовнішньоекономічних відносин і діяльності. Недолік цього визначення полягає в тому, що воно, по суті, зводиться до політичної стратегії суб'єкта в реалізації його зовнішньоекономічних інтересів. Загалом під зовнішньоекономічною політикою розуміють форму політичної організації публічної матеріальної можливості та спроможності соціального суб'єкта формувати й реалізувати його зовнішньоекономічні інтереси та цілі у сфері міжнародних відносин.

Отже, ЗЕП є інтегральним компонентом політики загалом, а також певною мірою її детермінантою. Ідеться насамперед про ЗЕП держави. Відповідно ця політика є функцією політичної та соціально-економічної систем суспільства.

Конкретні напрямки, форми і масштаби ЗЕП визначаються характером і гостротою політичних, економічних та соціальних проблем у будь-якій країні в певний період. Об'єктивна можливість ЗЕП визначається рівнем економічного розвитку, концентрацією виробництва й капіталу, становленням і розвитком міжнародних економічних відносин. Необхідність, що перетворює цю можливість на дійсність, полягає в концентрації проблем, їх розв'язанні державними й суспільними суб'єктами, в усвідомленні того, що внутрішня економічна політика не вичерпує й не задовольняє повною мірою потреб та інтересів особистості, суспільства, держави. У цьому плані вона доповнює і продовжує на міжнародній арені внутрішню економічну політику. Зовнішньоекономічна політика, виконуючи допоміжну і службову

функції, це, так би мовити, другий бік внутрішньої економічної політики держави. Зазначимо, що відокремити внутрішню економічну політику від зовнішньої дуже важко, оскільки межа між ними з часом зникає, а у ХХІ ст. дедалі виразніше виявлятиметься тенденція до їх злиття. Нині для нових незалежних держав, наприклад, витрати на оборону країни не тільки переобтяжують державний бюджет, а й обмежують можливості динамічної зовнішньоекономічної діяльності. Отже, вони позначаються і на соціально-економічному розвитку держави.

Тема 2. Монетарна політика та її інструменти

- 2.1. Суть банківської системи. Дворівнева банківська система.
- 2.2. Центральний банк та його функції. Національний банк України.
- 2.3. Сутність та механізм впливу емісійної політики.
- 2.4. Механізм дії облікової політики.
- 2.5. Політика операцій на відкритому ринку.
- 2.6. Результати та протиріччя монетарної політики.

За зовнішньоекономічною сутністю кредитно-грошова політика — це не лише державне регулювання сфери грошового обігу та кредитних відносин відповідно до сфери зовнішньоекономічних зв'язків. Взагалі регулювання рівнозначне за значенням контролю, але не знизу, а згори. Водночас воно не містить у собі найважливішого компонента політики взагалі і зовнішньоекономічної політики зокрема — центра прийняття політичних рішень. Не можна розглядати зовнішньоекономічну суть кредитно-грошової політики безвідносно міри розподілу ролі коштів і способів регулювання. За умови, що зовнішньоекономічна суть кредитно-грошової політики буде реалізована, вона набирає характеру інтегративної якості та її зовнішньоекономічної функції. Тоді сукупність коштів і способів кредитно-грошового регулювання може бути покладена в основу при розгляді структури ЗЕП і загальної схеми її аналізу.

При цьому потрібно пам'ятати, що кредитно-грошова політика нині ототожнюється з монетарною. Основна мета такої політики — стабілізувати грошову одиницю і грошовий обіг за рахунок контролю за емісією грошей та кредитним механізмом. Монетарна політика впливає на бюджет, на економічне зростання й соціальний добробут. Кредитно-грошова політика через кошти і способи валютного регулювання формалізує міжнародні зовнішньоекономічні зв'язки, зокрема товарооборот і рух капіталу, науково-технічне та гуманітарне співробітництво,

культурний обмін і туризм, військово-технічне співробітництво, регіональну, субрегіональну та міжнародну безпеку. Це безпосередньо залежить від стану кредитно-грошової політики, динаміки валютного курсу, а отже, валютної політики держави.

Тема 3. Інноваційно-інвестиційна модель економічного розвитку

3.1. Сутність, класифікація та законодавче регулювання інновацій.

Інноваційна політика.

3.2. Сутність, класифікація регулювання інвестицій. Інвестиції. Інвестиційна політика.

3.3. Інвестиційний клімат та фактори, що його визначають.

3.4. Врахування ризиків та невизначеності в інвестиційній діяльності.

3.5. Методичні основи аналізу інвестиційної діяльності на рівні підприємства.

Основною формою реальних інвестицій є інноваційні інвестиції, які реалізуються в процесі інноваційної діяльності підприємства.

Інновації – це новостворені (застосовані) або удосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва або соціальної сфери.

В епоху постіндустріального суспільства центральне місце займає вивчення інвестиційно-інноваційної моделі економічного розвитку.

Тема 4. Механізм зовнішньоекономічної діяльності

4.1. Світове господарство та показники відкритості економіки.

4.2. Макроекономічна політика у відкритій економіці. Модель Манделла-Флеміга.

4.3. Зовнішня торгівля, її теоретичні основи.

4.4. Механізм зовнішньоекономічної політики.

4.5. Торгівельна політика.

4.6. Платіжний баланс.

Зовнішньоекономічна політика виникла водночас з появою великих суспільних груп і держав. Вона є центральним перехрестям взаємодії політики і економіки, політичного та економічного світів у галузі зовнішньоекономічної діяльності.

В операціональному плані зовнішньоекономічна політика (ЗЕП) — це політичний курс дій суб'єктів зовнішньоекономічних відносин і діяльності. Недолік цього визначення полягає в тому, що воно, по суті, зводиться до політичної стратегії суб'єкта в реалізації його зовнішньоекономічних інтересів. Загалом під зовнішньоекономічною політикою розуміють форму політичної організації публічної матеріальної можливості та спроможності соціального суб'єкта формувати й реалізувати його зовнішньоекономічні інтереси та цілі у сфері міжнародних відносин.

Отже, ЗЕП є інтегральним компонентом політики загалом, а також певною мірою її детермінантою. Ідеться насамперед про ЗЕП держави. Відповідно ця політика є функцією політичної та соціально-економічної систем суспільства.

Конкретні напрямки, форми і масштаби ЗЕП визначаються характером і гостротою політичних, економічних та соціальних проблем у будь-якій країні в певний період. Об'єктивна можливість ЗЕП визначається рівнем економічного розвитку, концентрацією виробництва й капіталу, становленням і розвитком міжнародних економічних відносин. Необхідність, що перетворює цю можливість на дійсність, полягає в концентрації проблем, їх розв'язанні державними й суспільними суб'єктами, в усвідомленні того, що внутрішня економічна політика не вичерпує й не задовольняє повною мірою потреб та інтересів особистості, суспільства, держави. У цьому плані вона доповнює і продовжує на міжнародній арені внутрішню економічну політику. Зовнішньоекономічна політика, виконуючи допоміжну і службову функції, це, так би мовити, другий бік внутрішньої економічної політики держави. Зазначимо, що відокремити внутрішню економічну політику від зовнішньої дуже важко, оскільки межа між ними з часом зникає, а у ХХІ ст. дедалі виразніше виявлятиметься тенденція до їх злиття. Нині для нових незалежних держав, наприклад, витрати на оборону країни не тільки переобтяжують державний бюджет, а й обмежують можливості динамічної зовнішньоекономічної діяльності. Отже, вони позначаються і на соціально-економічному розвитку держави.

Тема 5. Світова валютна система і міжнародні валютно-грошові організації

5.1. Міжнародні валютно-кредитні відносини. Поняття валюти і валютного курсу.

5.2. Валютна політика.

5.3. Еволюція світової валютної системи.

5.4 Міжнародні валютно-кредитні інститути та їх місце на валютно-фінансовому ринку.

Сукупність валютно-кредитних відносин, що здійснюються у формі керівних рішень з формування, розподілу та реалізації ролі валютно-кредитних засобів у полі економічних відносин в інтересах та на вимогу домінуючих суспільних груп у системі політичної влади країни (або групи країн) є валютно-кредитна політика. Вони є важливим інструментом не лише економічної політики загалом, а й ЗЕП зокрема.

У нормативно-правовому відношенні валютно-кредитна політика визначається валютним законодавством, тобто сукупністю юридичних норм, що регулюють порядок здійснення операцій з валютними цінностями у країні та за її межами, а також валютними угодами — двосторонніми та багатосторонніми — між державами з приводу розв'язання валютно-кредитних проблем. Суттєво, що основним елементом валютно-кредитної політики є валютне регулювання.

Тема 6. Валютно-кредитна політика як складова та інструмент зовнішньоекономічної політики.

5.1. Загальний механізм валютного регулювання.

5.2. Система «плаваючого» курсу як інструмент зовнішньоекономічної політики.

5.3. Система фіксованого курсу як інструмент зовнішньоекономічної політики.

Важливим фактором макроекономічної стабілізації є валютно-кредитна політика. Валютна політика являє собою сукупність економічних, юридичних і організаційних форм і методів в галузі валютних відносин, здійснюваних державою і міжнародними валютно-фінансовими організаціями.

Зовнішньоекономічні зв'язки між країнами обумовлюють необхідність у обміні їхніх національних валют. Особливості національних валютних відносин визначаються ступенем розвитку економіки, зовнішніх зв'язків держави, політичними обставинами, співвідношеннями між країнами та іншими факторами.

Тема 7. Митно-тарифні засоби зовнішньоекономічної політики

- 7.1. Роль і види митно-тарифних засобів зовнішньоекономічної політики.
- 7.2. Митна вартість товару.
- 7.3. Країна походження товару.
- 7.4. Особливості сучасної митно-тарифної політики.

Серед торгових засобів ЗЕП найдавнішими і перевіченими є митно-тарифні. Їх основою є митні збори, зведені в митні тарифи.

Митний збір — це непрямий податок, який стягується з товарів, що ввозяться у країну або вивозяться з неї. Цей податок включається в ціну продажу, а тому оплачується споживачем товарів.

Митні збори існували ще за часів, що передували створенню централізованої держави. Тоді вони мали в основному фіскальний характер, оскільки їх основна мета полягала у поповненні скарбниці. У подальшому розвитку суспільства значення митних зборів як інструмента ризику зменшується, а зростає їх роль як ефективного засобу здійснення торгової політики. Однак фіскальна функція митного збору зберігається. Нині частка надходжень від стягування митних зборів у прибутковій частині бюджету становить у розвинених країнах близько 10—20 %, а в тих, що розвиваються, — ще більше.

Тема 8. Нетарифні засоби зовнішньоекономічної політики

- 8.1. Кількісні обмеження імпорту і експорту.
- 8.2. Засоби прихованого протекціонізму і їх роль у регулюванні міжнародної торгівлі.
- 8.3. Торгово-політичні методи розширення експорту товарів.

Нові тенденції у світовій економіці, модифікація товарного виробництва, формування глобальної економічної сфери, розширення кризи економічного та політичного розвитку, відносно вирівнювання цін на аналогічні товари в різних країнах призвели до того, що митні збори вже не могли задовольняти вимоги, які висувуються до національної ЗЕП з питань регулювання зовнішньоторговельних зв'язків.

У цих умовах виникли засоби ЗЕП, що не входять у групу митно-тарифних обмежень, які в адміністративному порядку або внаслідок виконуваних ними функцій, часто безпосередньо не пов'язаних із зовнішньою торгівлею, почали відігравати роль регуляторів зовнішньоторговельного обороту. Вони дістали назву нетрадиційних обмежень.

Особливість використання нетрадиційних обмежень полягає в тому, що їх вводять, як правило, органи державної влади, вони мають автономний характер, тобто не пов'язані будь-якими міжнародними зобов'язаннями. Тому обсяг і методика їх застосування повністю регулюються національними органами і національними правилами. Це дає змогу стверджувати, що процес регулювання зовнішньої торгівлі з кордонів переноситься в середину країни, тобто внутрішнє господарське і технічне законодавство дедалі більшою мірою починають відігравати роль регулятора зовнішньоторговельного обороту.

Тема 9. *Нова зовнішньоекономічна політика України*

9.1. Витоки й перспективи зовнішньоекономічної політики України.

9.2. Зовнішньоторгівельна політика України.

Здобуття Україною державної незалежності, потреба в її гео економічному самовизначенні у світовому економічному просторі й інтеграція як самостійного суб'єкта зовнішньої та зовнішньоекономічної діяльності в системі міжнародних відносин зумовили необхідність створення й реалізації в державі нової ЗЕП. Посилення глобалізаційних процесів у світі підвищує значення розвитку зовнішньоекономічних відносин України, її участі в міжнародному поділі праці, фінансах, науково-технічному співробітництві. Водночас ЗЕП є засобом подолання кризових явищ в економіці України, відкриваючи доступ вітчизняній продукції на світові ринки й забезпечуючи надходження відповідних товарів і послуг до економіки України з інших країн світу.

6. Тематика та плани семінарських занять

МОДУЛЬ 1

Тема 1. *Поняття зовнішньоекономічної політики.*

1.1. Сутність і ознаки зовнішньоекономічної політики.

1.2. Світ зовнішньоекономічної політики.

1.3. Світосистемна теорія зовнішньоекономічної політики: ключові акценти, основа і внутрішній регламент.

Література.

1. *Авдокушкин Е. Ф.* Международные экономические отношения. — М.: Юристъ, 1999.
2. *Арах М.* Европейский Союз: видение политического объединения: Пер. со словенск. — М.: Экономика, 1998.
3. *Баликаев В. З.* Общая экономическая теория: Учеб. пособие. — Новосибирск, 1996.
4. Храмов В. О., Бовтрук Ю. А. *Зовнішньоекономічна політика: Навч. посіб.* — К.: МАУП, 2002. — 264 с.: іл. — Бібліогр.: с. 257-260.
5. *Международные экономические отношения* / Пер. Е. Ф. Жукова. — М.: ЮНИТИ, 1999.
6. *Павловський М. А.* Шлях України. — К.: Техніка, 1996.
7. *Соколенко С. И.* Глобалізація і економіка України. — К.: Логос, 1999.
8. *Соколенко С. И.* Современное мировое рынки и Украина. — К.: Демос, 1995.
9. *Шреплер Х. А.* Международные экономические организации. — М.: Междунар. отношения, 1998.

Тема 2. *Системний регламент зовнішньоекономічної політики: ключові акценти, орієнтири і міжнародні відносини.*

2.1. Ключові акценти і орієнтири зовнішньоекономічної політики.

2.2. Процес формування і здійснення зовнішньоекономічної політики у контексті міжнародних відносин

2.3. Структура системи міжнародних відносин і характеру їх впливу.

2.4. Функціонування зовнішньоекономічної політики у системі міждержавних відносин.

Література.

1. *Авдокушкин Е. Ф.* Международные экономические отношения. — М.: Юристъ, 1999.
2. *Арах М.* Европейский Союз: видение политического объединения: Пер. со словенск. — М.: Экономика, 1998.

3. *Баликаев В. З.* Общая экономическая теория: Учеб. пособие. — Новосибирск, 1996.
4. Храмов В. О., Бовтрук Ю. А. *Зовнішньоекономічна політика: Навч. посіб.* — К.: МАУП, 2002. — 264 с.: іл. — *Бібліогр.: с. 257-260.*
5. *Международные экономические отношения* / Пер. Е. Ф. Жукова. — М.: ЮНИТИ, 1999.
6. *Павловський М. А.* Шлях України. — К.: Техніка, 1996.
7. *Соколенко С. И.* Глобалізація і економіка України. — К.: Логос, 1999.
8. *Соколенко С. И.* Современные мировые рынки и Украина. — К.: Демос, 1995.
9. *Шреплер Х. А.* Международные экономические организации. — М.: Междунар. отношения, 1998.

Тема 3. *Зовнішньоекономічна політика: дерево цілей, національна макромодель, методологічний інструментарій.*

3.1. Дерево цілей.

3.2. Національна макромодель зовнішньоекономічної політики: структура і стратегічне оперування.

3.3. Методологічний інструментарій зовнішньоекономічної політики.

3.4. Два основних підходи і напрямки дослідження сучасної зовнішньоекономічної політики.

Література.

1. *Авдоушкин Е. Ф.* Международные экономические отношения. — М.: Юристь, 1999.
2. *Арах М.* Европейский Союз: видение политического объединения: Пер. со словенск. — М.: Экономика, 1998.
3. *Баликаев В. З.* Общая экономическая теория: Учеб. пособие. — Новосибирск, 1996.
4. Храмов В. О., Бовтрук Ю. А. *Зовнішньоекономічна політика: Навч. посіб.* — К.: МАУП, 2002. — 264 с.: іл. — *Бібліогр.: с. 257-260.*
5. *Международные экономические отношения* / Пер. Е. Ф. Жукова. — М.: ЮНИТИ, 1999.
6. *Павловський М. А.* Шлях України. — К.: Техніка, 1996.
7. *Соколенко С. И.* Глобалізація і економіка України. — К.: Логос, 1999.
8. *Соколенко С. И.* Современные мировые рынки и Украина. — К.: Демос, 1995.
9. *Шреплер Х. А.* Международные экономические организации. — М.: Междунар. отношения, 1998.

Тема 4. *Кредитно-грошова політика як складова і засіб зовнішньоекономічної політики.*

4.1. Зовнішньоекономічна суть кредитно-грошової політики.

4.2. Передумови монетарного аналізу процесу формування і здійснення зовнішньоекономічної політики.

- 4.3. Кількісні обмеження кредиту.
- 4.4. Зміни обов'язкових мінімальних резервів.
- 4.5. Операції на відкритому ринку.
- 4.6. Проблеми застосування грошово-кредитних інструментів зовнішньоекономічної політики.

Література.

1. Авдокушкин Е. Ф. Международные экономические отношения. — М.: Юристъ, 1999.
2. Арах М. Европейский Союз: видение политического объединения: Пер. со словенск. — М.: Экономика, 1998.
3. Балакаев В. З. Общая экономическая теория: Учеб. пособие. — Новосибирск, 1996.
4. Храмов В. О., Бовтрук Ю. А. *Зовнішньоекономічна політика: Навч. посіб.* — К.: МАУП, 2002. — 264 с.: іл. — *Бібліогр.*: с. 257-260.
5. *Международные экономические отношения* / Пер. Е. Ф. Жукова. — М.: ЮНИТИ, 1999.
6. Павловський М. А. Шлях України. — К.: Техніка, 1996.
7. Соколенко С. И. Глобалізація і економіка України. — К.: Логос, 1999.
8. Соколенко С. И. Современное мировое рынки и Украина. — К.: Демос, 1995.
9. Шреплер Х. А. *Международные экономические организации.* — М.: *Международ. отношения*, 1998.

Тема 5. *Сучасна зовнішньоекономічна політика: роль двох- та багатосторонніх договорів і угод, а також ГАТТ/СОТ.*

- 5.1. Двосторонні торгові договори і угоди як торгово-політичні умови й засоби зовнішньоекономічної політики
- 5.2. Генеральна угода з тарифів і торгівлі. Світова організація торгівлі (ГАТТ/СОТ) та її роль у формуванні сучасної зовнішньоекономічної політики

Література.

1. Авдокушкин Е. Ф. Международные экономические отношения. — М.: Юристъ, 1999.
2. Арах М. Европейский Союз: видение политического объединения: Пер. со словенск. — М.: Экономика, 1998.
3. Балакаев В. З. Общая экономическая теория: Учеб. пособие. — Новосибирск, 1996.
4. Храмов В. О., Бовтрук Ю. А. *Зовнішньоекономічна політика: Навч. посіб.* — К.: МАУП, 2002. — 264 с.: іл. — *Бібліогр.*: с. 257-260.
5. *Международные экономические отношения* / Пер. Е. Ф. Жукова. — М.: ЮНИТИ, 1999.
6. Павловський М. А. Шлях України. — К.: Техніка, 1996.
7. Соколенко С. И. Глобалізація і економіка України. — К.: Логос, 1999.
8. Соколенко С. И. Современное мировое рынки и Украина. — К.: Демос, 1995.
9. Шреплер Х. А. *Международные экономические организации.* — М.: *Международ. отношения*, 1998.

7.Зразки тестових завдань для проведення модульного контролю:

1. Горизонтальні зв'язки між банками та універсалізація їх операцій і функцій характерна для:
 - а) фінансова-кредитної системи;
 - б) дворівневої банківської системи;
 - в) однорівневої банківської системи;
 - г) монетарного регулювання.
2. Реальний валютний курс відображає співвідношення між:
 - а) кількістю валют, які обмінюються;
 - б) кількістю товарів які обмінюються;
 - в) статтями платіжного балансу.
 - г) національними й іноземними цінами.
3. Вкладення коштів в предмети сімейного або особистого довгострокового користування – це:
 - а) капіталовкладення;
 - б) інноваційні інвестиції;
 - в) споживчі інвестиції;
 - г) спільні інвестиції.
4. Сукупність правових, політичних, економічних та соціальних умов, що забезпечують та сприяють інвестиційній діяльності - це:
 - а) інвестиційний ринок;
 - б) інвестиційний процес;
 - в) інвестиційна активність;
 - г) інвестиційний клімат.
5. Прихильники протекціонізму стверджують, що мито, квоти та інші торговельні бар'єри необхідні для:
 - а) забезпечення охорони країни;
 - б) збільшення зайнятості населення країни;
 - в) захисту вітчизняних товаровиробників;
 - г) запобігання демпінгу.
6. Оцінка інвестиційного клімату країни на основі окремих макроекономічних показників здійснюється в рамках:
 - а) факторного підходу;
 - б) звуженого підходу;
 - в) розширеного підходу.
 - г) ризикованого підходу.
7. Номінальний валютний курс, який встановлюється на підставі паритету купівельної спроможності, відображає співвідношення між:
 - а) кількістю товарів, які обмінюються ;
 - б) кількістю валют, які обмінюються;
 - в) статтями платіжного балансу;
 - г) національними й іноземними цінами.
8. У дворівневій банківській системі на другому рівні перебувають - це:
 - а) центральні банки;
 - б) комерційні банки;

- в) небанківські фінансово-кредитні установи;
- г) органи державного управління.

9. Які з наведених форм торговельних бар'єрів не є суттєвою для вільної торгівлі?

- а) мито на імпорт;
- б) імпортна квота;
- в) експортні обмеження;
- г) низька конкурентоспроможність товарів.

10. Зазначте основні форми міжнародних економічних відносин:

- а) міжнародна торгівля;
- б) міжнародні валютно-фінансові відносини;
- в) міжнародні спортивні змагання;
- г) розвиток індустріалізації виробництва.

11. Інвестиції, що характеризують загальний обсяг капіталу, вкладеного у відтворення основних фондів і нематеріальних активів у певному періоді, - це:

- а) валові інвестиції;
- б) чисті інвестиції;
- в) реноваційні інвестиції;
- г) непрямі інвестиції.

12. Принцип порівняльних переваг вперше сформував:

- а) Адам Сміт;
- б) Давід Рікардо;
- в) Жан Боден;
- г) Джон Кейнс.

8. Перелік питань до екзамену.

1. Як взаємодіють економіка і політика?
2. Сутність і ознаки зовнішньоекономічної політики.
3. Економіка в структурі суспільства. Типи національних економік.
4. Структура НГК (галузева, територіальна, управлінська).
5. Місце і роль зовнішньоекономічного сектора в національній економіці.
6. Сутність і структура зовнішніх зв'язків. Зовнішньоекономічні зв'язки країни.
7. Суть банківської системи. Дворівнева банківська система.
8. Центральний банк та його функції. Національний банк України.
9. Сутність та механізм впливу емісійної політики.
10. Механізм дії облікової політики.
11. Політика операцій на відкритому ринку.
12. Результати та протиріччя монетарної політики.
13. Сутність, класифікація та законодавче регулювання інновацій. Інноваційна політика.
14. Сутність, класифікація регулювання інвестицій. Інвестиції. Інвестиційна політика.
15. Інвестиційний клімат та фактори, що його визначають.
16. Врахування ризиків та невизначеності в інвестиційній діяльності.
17. Методичні основи аналізу інвестиційної діяльності на рівні підприємства.
18. Світове господарство та показники відкритості економіки.
19. Макроекономічна політика у відкритій економіці. Модель Манделла-Флемінга.
20. Зовнішня торгівля, її теоретичні основи.
21. Механізм зовнішньоекономічної політики.
22. Торгівельна політика.
23. Платіжний баланс.
24. Міжнародні валютно-кредитні відносини. Поняття валюти і валютного курсу.
25. Валютна політика.
26. Еволюція світової валютної системи.
27. Міжнародні валютно-кредитні інститути та їх місце на валютно-фінансовому ринку.
28. *Загальний механізм валютного регулювання.*
29. Система «плаваючого» курсу як інструмент зовнішньоекономічної політики.
30. Система фіксованого курсу як інструмент зовнішньоекономічної політики.
31. Роль і види митно-тарифних засобів зовнішньоекономічної політики.
32. Митна вартість товару.
33. Країна походження товару.

34. Особливості сучасної митно-тарифної політики.
35. Кількісні обмеження імпорту і експорту.
36. Засоби прихованого протекціонізму і їх роль у регулюванні міжнародної торгівлі.
37. Торгово-політичні методи розширення експорту товарів.
38. Витоки й перспективи зовнішньоекономічної політики України.
39. Зовнішньоторгівельна політика України.

9. Рекомендована література до вивчення дисципліни

Основна

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // ВВР України. — 1996. — № 30.
2. Закон України "Про єдиний митний тариф" від 5 лютого 1992 р. // ВВР України. — 1992. — № 19.
3. Закон України "Про застосування спеціальних заходів відносно імпорту в Україну" від 22 грудня 1998 р. // Уряд. кур'єр. — 1999. — № 35.
4. Закон України "Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту" від 22 грудня 1998 р. // ВВР України. — 1999. — № 9-10.
5. Закон України "Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту" від 22 грудня 1998 р. // ВВР України. — 1999. — № 12-13.
6. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 21 липня 1991 р. // ВВР України. — 1991. — № 29.
7. Про заходи щодо вдосконалення кон'юнктурно-цінової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності: Указ Президента України від 10 лютого 1996 р. № 124/96.
8. Про концепцію (основи державної політики) національної безпеки України: Постанова Верховної Ради України від 16 січня 1997 р. № 3/97-ВР // Голос України. — 1997. — 4 лют.
9. Про концепцію трансформації митного тарифу України на 1996-2005 рр. відповідно до системи ГАТТ/СОТ: Указ Президента України від 6 квітня 1996 р. № 255/96.
10. Авдокушин Е. Ф. Международные экономические отношения. — М.: Юристъ, 1999.
11. Арах М. Европейский Союз: видение политического объединения: Пер. со словенск. — М.: Экономика, 1998.
12. Балакаев В. З. Общая экономическая теория: Учеб. пособие. — Новосибирск, 1996.
13. Ващенко В. В. Система ГАТТ/СОТ та її основні принципи // Митна справа. — 1999. — № 3.
14. Храмов В. О., Бовтрук Ю. А. Зовнішньоекономічна політика: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2002. — 264 с.: іл. — Бібліогр.: с. 257-260.
15. Кормич Б. А. Державно-правовий механізм митної політики України. — Одеса: Астропринт, 2000.
16. Международные экономические отношения / Пер. Е. Ф. Жукова. — М.: ЮНИТИ, 1999.
17. Павловський М. А. Шлях України. — К.: Техніка, 1996.
18. Соколенко С. И. Глобалізація і економіка України. — К.: Логос, 1999.
19. Соколенко С. И. Современное мировое рынки и Украина. — К.: Демос, 1995.

20. Шреплер Х. А. Международные экономические организации. — М.: Междунар. отношения, 1998.

Допоміжна

21. Закон України "Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції" від 17 липня 1997 р. // ВВР України.— 1997. — №44.

22. Закон України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" від 1 червня 2000 р. // ВВР України. — 2000. — № 32.

23. Закон України "Про ставки акцизного збору та мита на деякі транспортні засоби та шини до них" від 24 травня 1996 р. // ВВР України. — 1996. — № 32.

24. Україна: поступ у ХХІ століття. Стратегія економічного та соціального розвитку на 2000-2004 роки: Послання Президента України до Верховної Ради України // Уряд. кур'єр. — 2000. — № 34.

25. Бахрамов Ю. М., Глухов В. В. Организация экономической деятельности (особенности менеджмента): Учеб. пособие. — М.: Лань, 2000.

26. Беляшов В. А. Таможенный энциклопедический справочник: В 2 т. — М.: Летописец, 1999. — Т. 1, 2.

27. Борисов К. Г. Международное таможенное право. — М., 1997.

28. Гармонизированная система описания и кодирования товаров, обращающихся в международной торговле. — М., 1990.

29. Герчикова И. Н. Международные экономические организации: регулирование мирохозяйственных связей и предпринимательской деятельности. — М.: Консалтбанк, 2000.

30. Макконнелл К., Брю С. Экономикс: принципы, проблемы и политика. — М., 1992.

31. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения / Пер. М. Красавиной. — М.: Финансы и статистика, 2000.

32. Міжнародні валютно-кредитні відносини / За ред. А. С. Філіпенка. — К.: Либідь, 1997.

33. Мировая экономика / Пер. А. С. Булатова. — М.: Юристъ, 1999.

34. Мирончук В. Д., Храмов В. О. Основы политологии. — К., 2000.

35. Пахомов Ю. М., Лук'яненко Д. Г., Губський Б. В. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі. — К.: Україна, 1997.

36. Україна: інтелект нації. — К.: Основи, 2000.

37. Україна на міжнародній арені. — К.: Юрінком Інтер, 1998.

38. Україна 2000 і далі: геополітичні інтереси і сценарії розвитку. — К., 1999.

39. Шишаев А. И. Регулирование международной торговли товарами. — М.: Центр экономики и маркетинга, 1998.

10.Взірець екзаменаційного білета

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
„УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

Спеціальність: „міжнародні економічні відносини ”

Семестр: *шостий*

Навчальна дисципліна: „Економіка України та зовнішньоекономічні зв'язки”

Білет №1

1. Як взаємодіють економіка і політика?
2. Етапи досягнення стратегічних цілей ЗЕП.
3. Чому центральний банк проводить операції на відкритому ринку?

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних економічних відносин
(протокол №3 від 30.09. 2013 р.)

Екзаменатори:

_____ проф. Приходько В.П.

_____ викл. Яцко Г.В.

11. Короткий термінологічний словник

Регіональна політика	сфера діяльності держави, або регіональної (місцевої) влади, щодо управління економічним, соціальним і політичним розвитком країни в просторовому (регіональному) аспекті, тобто пов'язана з взаємовідносинами між державою і регіонами, а також регіонів між собою
Європéйський Союз (ЄС, <i>Європéйська Ўнія, Європéйська Співдружність</i>)	союз держав-членів Європейських Спільнот (ЄВС, ЄОВіС, Євратом), створений згідно з Договором про Європейський Союз (Маастрихтський Трактат), підписаним в лютому 1992 року і чинним із листопада 1993 р.
Інтеграція (від лат. <i>integrum</i> - ціле, <i>integratio</i> - відновлення)	<ol style="list-style-type: none">1) поєднання, взаємопроникнення. Це процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле. Процес взаємозближення і утворення взаємозв'язків;2) згуртування, об'єднання політичних, економічних, державних і громадських структур в рамках регіону, країни, світу
Економічна інтеграція	об'єктивний процес розвитку глибоких, стійких взаємозв'язків та поділу праці між національними господарствами, створення міжнародних господарських комплексів у межах держави. Економічна інтеграція виявляється у державних формах об'єднання країн. Наприклад, Європейський Союз, ОПЕК, Всесвітня торгова організація, Європейська асоціація вільної торгівлі тощо. Однак при цьому економіка інтегрованих країн втрачає своє національне обличчя, самотутність
Конституція (від лат. <i>constitutio</i> — устрій)	являє собою основний закон держави, який закріплює її суспільний і державний устрій, основні права, свободи та обов'язки громадян, систему і принципи організації і діяльності органів державної влади, виборчу систему тощо. Конституція має найвищу юридичну силу
Субсидіарність (<i>Subsidiarity</i>)	організаційний і правовий принцип, згідно з яким спільнота вдається до будь-яких заходів лише в тому разі, якщо вони ефективніші за відповідні заходи на національному, регіональному або місцевому рівнях (виняток становлять сфери виняткової компетенції Спільноти); один з основоположних принципів Європейського Союзу. Означає постійне оцінювання

обґрунтованості дій ЄС з погляду наявних можливостей на національному, регіональному та місцевому рівнях

Апріорі
(лат. *a priori* —
первісно)

те, що передує досвіду, є філософським терміном. Протилежний термін, апостеріорі, позначає те, що впливає з досвіду. Поняття апріорі й апостеріорі є важливими термінами у філософії Канта. Кант приходить до висновку, що при пізнанні світу людина опирається на певні поняття, які не можна вивести з досвіду, тож вони неодмінно закладені в людську свідомість. До таких понять Кант відносить поняття часу й простору.

Федерація
(лат. *foederatio* —
об'єднання, союз)

форма державного устрою, за якої вищі територіальні одиниці держави мають певну юридично визначену політичну самостійність, чим відрізняються від звичайних адміністративно-територіальних одиниць унітарної держави.

Складові частини федерації - це своєрідні державоподібні утворення, які називають суб'єктами федерації, а територія федерації складається з територій її суб'єктів

**Держава
конфедеративна**
(від лат. *confoederatio*
— спілка, об'єднання)

союз суверенних держав, об'єднаних спільними керівними органами, створений для досягнення певних цілей, переважно зовнішньополітичних і воєнних. Утворює центральні органи, які мають повноваження, делеговані їм державами-членами союзу. Правова основа — договір, при федеративному устрої держави такою основою є конституція. Прикладом сучасної конфедеративної держави є Швейцарія (Швейцарський Союз)

Європейська Асоціація Вільної Торгівлі Швейцарія є її членом і не входить до ЄС

Лісабонський договір

Договір реформування або Лісабонська угода — нова базова угода щодо принципів функціонування Європейського Союзу. Офіційно іменується Лісабонська угода про внесення змін в Угоду про Європейський Союз й Угоду про заснування Європейської Спільноти.

Європейська Комісія

виконавчий орган Європейського Союзу. Її двадцять членів незалежні у своїй діяльності від національних урядів, хоча й призначаються ними. У Комісію входять по два представники від кожної з 5 великих країн-членів - Франції, Німеччини, Італії, Великобританії й Іспанії - і по одному від кожної з 10 малих країн - Бельгії, Данії, Греції, Ірландії, Люксембургу, Нідерландів, Австрії, Португалії, Фінляндії й Швеції.

Склад Комісії, призначуваної строком на п'ять років, затверджується Європейським Парламентом.

Кожний член Комісії відповідає за певну сферу політики ЄС і очолює відповідний підрозділ (так званий Генеральний Директорат)

основний орган з прийняття рішень, який збирається на рівні міністрів національних урядів, і його склад міняється залежно від обговорюваних питань (Рада міністрів закордонних справ, Рада міністрів економіки й т.д.)

Рада міністрів

У рамках Ради представники урядів держав-членів обговорюють законодавчі акти Співтовариства й приймають або відкидають їх шляхом голосування. Рішення в Раді приймаються або одностанно, або кваліфікованою більшістю, і вони не можуть бути скасовані.

У Раді міністрів діє система ротації, відповідно до якого представник кожного з держав-членів по черзі займає пост голови протягом шести місяців

є зборами з 626 депутатів, країн-членів, що обираються громадянами, ЄС строком на п'ять років. Голова Європарламенту обирається на два з половиною року.

Європейський Парламенти

Члени Європейського Парламенту поєднуються не по національній ознаці, а відповідно до політичної орієнтації

судовий орган ЄС вищої інстанції. Проводить свої засідання в Люксембурзі. Регулює розбіжності між:

Європейський суд

- державами-членами;
- державами-членами й самим Європейським Союзом; між інститутами ЄС;
- ЄС і фізичними або юридичними особами, включаючи співробітників його органів.

Суд дає висновку по міжнародних угодах; він також виносить попередні постанови по справах, переданим йому національними судами, втім, що не мають юридичної чинності

Рахункова палата

почала роботу в 1977 році з метою перевірки всіх витрат ЄС або створених їм інститутів. Вона складається з 25 членів, що обирають на шість років і повністю незалежних у своїй діяльності.

Принцип рівності

означає, що жоден громадянин ЄС не може бути дискримінований з огляду на його громадянство, стать, расу, етнічне походження, релігію, переконання, фізичні

чи психічні недоліки, а також вік чи сексуальну орієнтацію. Цей принцип виникає з положень договорів, правових актів та вироків Європейського Суду.

даний принцип регулює, як потрібно поводитися, якщо виникає конфлікт між нормою національного права та правом ЄС.

**Пріоритет права
Європейського
Співтовариства над
національним правом**

За таких умов право ЄС має першість перед національною нормою, а тому в практиці судочинства Європейського Суду право ЄС завжди визнається пріоритетним стосовно внутрішньодержавних актів будь-якого типу.

Після набуття чинності нормою європейського права будь-який ухвалений раніше національний правовий акт, що суперечить їй, не може застосовуватися.

**Принцип
субсидіарності**

один із основоположних принципів Європейського Союзу, спрямований на забезпечення такого механізму ухвалення рішень, який був би якомога ближчий до громадян, і який передбачав би постійну перевірку обґрунтованості дій Європейського Співтовариства з погляду можливостей, що існують на національному, регіональному та місцевому рівнях

**Принцип
співвідносності**

згідно з ним жодні дії співтовариства не повинні виходити за рамки розумної доцільності, необхідної для досягнення цілей Європейського Союзу. У відповідності з цим принципом здійснюється перевірка масштабності заходу до якого може вдатися Співтовариство.

**Маастрихтський
договір**
*(англ. Maastricht
Treaty) (формально,
Договір про утворення
Європейського Союзу)*

відомий, як договір про Європейський Союз (ДЄС), був підписаний 7 лютого 1992 року в місті Маастрихт (Нідерланди) між членами Європейської спільноти і набрав чинності 1 листопада 1993.

Це призвело до утворення Європейського Союзу. Договір став результатом окремих консультацій стосовно політичного і валютного союзів

**Маастрихтський
саміт**

Зустріч Європейської Ради (1991), на якій було розглянуто звіти двох Міжурядових конференцій з політичного та економічного союзу і досягнуто домовленості щодо Угоди про Європейський Союз

Економічний простір

це економічно насичена територія, яка поєднує в собі різноманітні об'єкти і зв'язки між ними:

- населенні пункти,
- промислові підприємства,
- господарсько-опановані і рекреаційні площі,
- транспортні, інженерні та комунальні мережі тощо

Транскордонне співробітництво

спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством

Зовнішньоекономічна діяльність

діяльність суб'єктів господарювання (українських та іноземних), побудована на взаємовідносинах між ними, як на території України, так і за її межами

Єврорегіон

організаційна форма співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюється відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво

„Європа регіонів”

триступеневе формування, яке передбачає три рівні: Євросоюз, національна держава, європейські регіони

Карпатський єврорегіон

єврорегіон в Центральній Європі вздовж Карпатських гір, що об'єднує 19 прикордонних адміністративно-територіальних одиниць:

- України: Львівську, Івано-Франківську, Закарпатську та Чернівецьку області;
- Польщі: Підкарпатське воєводство;
- Словаччини: Кошицький та Пряшівський краї;
- Угорщини: медьє Боршод-Абауй-Земплен, Хайду-Біхар, Хевеш, Яс-Надькун-Сольнок та Сабольч-Сатмар-Берег;
- Румунії: повіти Біхор, Селаж, Сату-Маре, Марамуреш, Харгіта, Сучава та Ботошань.

Вільна економічна зона

частина території держави, на якій встановлено спеціальний правовий режим економічної діяльності й порядок застосування законодавства країни, орієнтованого на посилення зовнішньоекономічних зв'язків, насамперед за рахунок залучення іноземного капіталу

**Територія
пріоритетного
розвитку**

це територія держави, на якій склалися несприятливі соціально-економічні й екологічні умови, незадовільна зайнятість та низький рівень доходів населення (депресивна територія) й на якій вводиться спеціальний режим інвестиційної діяльності для створення нових робочих місць

певна територія, на якій є вищий навчальний заклад (чи кілька), науково-дослідний центр міжнародного рівня та відповідна технологічна інфраструктура задля впровадження наукових розробок в практику.

**Науково-
технологічна зона**

- ✓ *Преша така зона була створена в США неподалік від Сан-Франціско на Тихоокеанському узбережжі (в субтропіках) в містечку Сан-Хосе на базі Стенфордського університету(ця зона спеціалізується на виробництві мікропроцесорів та комп'ютерів з використанням сілікону – кремнію і отримала назву „Сіліконова долина”.*

це менші за територією зони, де навколо технічного університету чи науково-дослідного центру розміщуються декілька фірм, що займаються впровадженням своїх розробок в галузі високих технологій та наукомістких виробництв.

**Науково-технологічні
парки (технопарки)**

- ✓ *В США на базі Гарвардського університету та Масачусетського технологічного інституту в місті Бостон – науково-технологічних парк „Шоссе-128”;*
- ✓ *В Європі створені у Великій Британії – навколо Кембриджського університету, де виробляється оптика та комп'ютерні технології.*
- ✓ *У Франції налічується 40 таких парків.*
- ✓ *У ФРН більше 20.*

центр впровадження досягнень науки і техніки. Це як правило, нове місто, в якому запроваджуються у виробництво новітні розробки, а також проживає населення.

Технополіс

- ✓ *В Японії створений технополіс в місті Акуба під Токіо;*
- ✓ *у Франції м.Тулуза є центром наукомістких галузей виробництва, зокрема аерокосмічних.*
- ✓ *Софія-антиполіс біля Ніцци*

спеціалізується на електроніці, інформатиці та фармакології.

✓ *Такі технополіси вже є у США та країнах ЄС.*

Іноземні інвестиції	всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються іноземними суб'єктами господарської діяльності в Україні, в результаті чого утворюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект.
Квоти (контингенти) глобальні	квоти, що встановлюються по товару (товарах) без зазначення конкретних країн (груп країн), куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується.
Квоти (контингенти) групові	квоти, що встановлюються по товару (товарах) з визначенням групи країн, куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується.
Квота експортна (імпортна)	граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати з території України (імпортувати на територію України) протягом встановленого строку та який визначається у натуральних чи вартісних одиницях.
Квоти (контингенти) індивідуальні	квоти, що встановлюються по товару (товарах) з визначенням конкретної країни, куди товар (товари) може експортуватись або з якої він (вони) може імпортуватись;
Квоти спеціальні	граничний обсяг імпорту в Україну певного товару (товарів), що є об'єктом спеціального розслідування/або спеціальних заходів, який дозволено імпортувати в Україну протягом установленого строку та який визначається в натуральних та/або вартісних одиницях виміру;
Ліцензія спеціальна	належним чином оформлене право на імпорт в Україну протягом установленого строку певного товару (товарів), який є об'єктом спеціального розслідування та/або спеціальних заходів.
Ліцензія відкрита (індивідуальна)	дозвіл на експорт (імпорт) товару протягом певного періоду часу (але не менше одного місяця) з визначенням його загального обсягу.
Ліцензія генеральна	відкритий дозвіл на експортні (імпортні) операції по

	певному товару (товарах) та/або з певною країною (групою країн) протягом періоду дії режиму ліцензування по цьому товару (товарах).
Ліцензія експортна (імпортна)	належним чином оформлене право на експорт (імпорт) протягом встановленого строку певних товарів або валютних коштів з метою інвестицій та кредитування;
Ліцензія разова (індивідуальна)	разовий дозвіл, що має іменний характер і видається для здійснення кожної окремої операції конкретним суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності на період не менший, ніж той, що є необхідним для здійснення експортної (імпортної) операції.
Митне регулювання	регулювання питань, пов'язаних із встановленням мит та інших податків, що справляються при переміщенні товарів через митний кордон України, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України.
Міжнародна кооперація	взаємодія двох або більше суб'єктів господарської діяльності, серед яких хоча б один є іноземним, при якій здійснюється спільна розробка або спільне виробництво, спільна реалізація кінцевої продукції та інших товарів на основі спеціалізації у виробництві проміжної продукції (деталей, вузлів, матеріалів, а також устаткування, що використовується у комплексних поставках) або спеціалізації на окремих технологічних стадіях (функціях) науково-дослідних робіт, виробництва та реалізації з координацією відповідних програм господарської діяльності.
Момент здійснення експортного (імпортного) контракту	момент, на який здійснено всі обов'язки за зазначеним контрактом, включаючи оформлення векселів (тратт) або укладення кредитних угод.
Момент здійснення експорту (імпорту)	момент перетину товаром митного кордону України або переходу права власності на зазначений товар, що експортується чи імпортується, від продавця до покупця.
Моральна шкода	шкода, яку заподіяно особистим немайновим правам суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та яка призвела або може призвести до збитків, що мають матеріальне вираження.
Обмежувальна ділова	здійснення індивідуальних або колективних заходів,

практика	спрямованих на обмеження конкуренції та монополізацію виробництва, розподілу, обміну, споживання товарів і одержання надприбутків.
Попередні імпортні депозити	внесення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності на безпроцентні рахунки у банках, які обслуговують їх на території України, на період від моменту набрання договорами (контрактами), що ними укладаються, юридичної сили до моменту проходження товарами, що поставляються згідно із зазначеними договорами (контрактами), через митний кордон України або передачі товарів іноземними суб'єктами господарської діяльності на території України, грошових коштів у валюті договору (контракту) в сумі, визначеній у встановлених процентах до вартості відповідного договору (контракту).
Постійне місцезнаходження	місцезнаходження офіційно зареєстрованого головного органу управління (контори) суб'єкта господарської (зовнішньоекономічної) діяльності.
Постійне місце проживання	місце проживання на території якої-небудь держави не менше одного року фізичної особи, яка не має постійного місця проживання на території інших держав і має намір проживати на території цієї держави протягом необмеженого строку, не обмежуючи таке проживання певною метою, і за умови, що таке проживання не є наслідком виконання цією особою службових обов'язків або зобов'язань за договором (контрактом).
Представництво іноземного суб'єкта господарської діяльності	установа або особа, яка представляє інтереси іноземного суб'єкта господарської діяльності в Україні і має на це належним чином оформлені відповідні повноваження.
Спеціальна економічна зона	територія, в межах якої відповідним законом України встановлюється і діє спеціальний правовий режим господарської діяльності та спеціальний порядок застосування і дії законодавства України.
Спільна підприємницька (господарська) діяльність	діяльність, що базується на співробітництві між суб'єктами господарської діяльності України та іноземними суб'єктами господарської діяльності і на спільному розподілі результатів та ризиків від її здійснення.
Спільні	підприємства, які базуються на спільному капіталі

підприємства	суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, на спільному управлінні та на спільному розподілі результатів та ризиків;
Товар	будь-яка продукція, послуги, роботи, права інтелектуальної власності та інші немайнові права, призначені для продажу (оплатної передачі).
Товарна група	група однорідних товарів за гармонізованою системою опису та кодування товарів.
Транзит товарів	переміщення товарів через територію України без будь-якого використання цих товарів на зазначеній території.
Упущена вигода	дохід або прибуток, який міг би одержати суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності в разі здійснення зовнішньоекономічної операції і який він не одержав внаслідок дії обставин, що не залежать від нього, якщо розмір його передбачуваного доходу або прибутку можна обґрунтувати.

Навчально-методичний комплекс з курсу "Економіка України та зовнішньоекономічні зв'язки" сформовано на основі Галузевого Стандарту Вищої Освіти затвердженого Міністерством освіти і науки України від 7 червня 2006 р.

ДЛЯ НОТАТКІВ

ДЛЯ НОТАТКІВ